

Nazim Muradov

Lefke Avropa Universiteti (KKTC)

Ramiz Qusarçaylı haqqında qələmə aldığım "Bu il qaranquşlar Yəmənə uçmaz!" yazısı hələ tamamlanmayıb və mən onunla hələ çox boğuşacağam. Elə bu gecə ağıma nə gəldi, bilirsinizmi? "Bu il qaranquşlar Yəmənə uçmaz!" deyir şair Ramiz Qusarçaylı. Bunun səbəblərini də yazır. Amma bu faciəni və səbəbini illər öncə Musa Yaqub da yazmışdı: "Leyləklərin çöp yuvası boş qalıb..."

Soruşa bilərsiniz ki, Musa Yaqub ilə Ramiz Qusarçaylının, leylək ilə qaranquşun nə əlaqəsi var?! " Cavab verirəm:

-O qədər çox əlaqəsi var ki!..

Əvvəla bu quşların ikisi də təbiətin bir parçasıdır; ikisi də köçəri quşlardır hətta birlikdə hərəkət edən köçəri quşlardır.

Leyləklər uzun səfərlərinə çıxmadan əvvəl qaranquşlara "filan gün, filan saatda filan yerdən hərəkət edəcəyik, sakın yubanmayın!" deyə xəbər göndərirlər.

Səfər başlayan gün qaranquşlar leyləklərin sırtına (dalına) minir, yol boyunca onların kürəklərini masaj edir, tüklər arasındakı parazitlərlə, böcəklərlə qidalanır, həm də leyləkləri rahatladırırlar. Upuzuun bir yolçuluğu, okeanların, dənizlərin, göllərin; keçilməz dağların, zirvələrin üstünü beləcə keçirlər, səyahətlərini bu şəkildə bedavaya (müftə-müsellim) tamamlayırlar. Beləcə, leyləklər də mutlu olur, qaranquşlar da...

Hər zaman danışan amma bizim qulaq asmadığımız Təbiətin mükəmməlliyinə bax sən...

Biz "düşünən", danışan ikiyaqlı, məməli heyvanlar isə təbiətin bu dengesini pozmaqla məşğuluq...

Hələ başımıza çox bəlalər gələcək, çünki "Leyləklərin çöp yuvası boş qalıb" və "Bu il qaranquşlar Yəmənə uçmaz!..

Mən leylək-qaranquş haqqında yazdıklarımı özümdən yuğdurmuram, bir bəlgəsəldə izləmişdim illər öncə. Sən demə səlamətlik Musa Yaqub bizi uyarıb, amma biz anlamamışıq. Biz nə vaxt təbiəti, təbiəti kitab kimi oxuyanları dinlədik ki?!..

Ramiz Qusarçaylı da "Bu il qaranquşlar Yəmənə uçmaz!" deyincə həm Musa Yaqubun şeiri qismən tamamlandı, həm də səbəb-nəticə ilişkisinde daşlar yerinə oturdu...

Təbiətdə hər şey bir-birinin mütəmmimi yani tamamlayıcısıdır. Siz mənim tamamlayıcısınız, bəlkə mən də sizin...

Mən bir az qaranquşam, bir az da leylək - siz isə sərchəsiniz. Vətənə bağlı, millətə vəfalı sərchələr. Qışın soyuğunda da, yayın istisində də yurdunu, yuvasını, vətəninə tərk etməyən sərchələr...

Sizə qibtə edirəm, sərchə qardaşlarım!.. Amma bir istəyim var sizdən - vətəndə sərchəm, vətən yolçuluğunda leyləyim olun!..

Sevgi və dostluqla...

Nazim (qaranquş) qardaşınız.

Bir şairin insan yaddaşına köçməsi üçün onun o insan üzərində ən az bir-iki işıqlı misrasının təsiri olmalıdır.

Ramiz Qusarçaylı da mənim yaddaşıma

**Gəlir söz acları, fikir acları,
Sözdən qan qoxusu, qan tamı gəlir.
Ağarır uzaqda dar ağacları
Deyən şairlərin bayramı gəlir...**

misralarıyla köçmüşdü...O misralarla ki, "qan qoxulu sözü"nü mühasirəyə alan "söz və fikir acları"ndan "qurtulmaq" üçün "Pir Sultanlar gibi, dar ağacını boylamağı" (Aşıq Mahzuni Şərif) öz şairinə bayram bilmişdi. O misralarla ki, "sözündən qan iyi gələn şair"in (Ramiz Rövşən) "söz və fikir acları"nı (s)öz başına toplamış olması, o

Bu il qaranquşlar Yəmənə uçmaz...

misraların şairinin "bayram mesajı"nı bəyan etmişdi. O misralarla ki, şairin bu bayramda onu "adam yerinə qoyub, əziz edib" bayramlaşmağa (bayram görüşünə) gələn "ac" əzizlər(in)ə bayramlıq hədiyyəsi-şairini, hamının görə bilməsi üçün "dar ağacları"na çıxarmaq olmuşdu... (Nədənə bu 'bayram' sözü və 'dar ağacı' motivi qoca tarixin sınaqlarından çıxan "atın ölümü-itin bayramı" gerçəyini mənim yadıma salır...) Məncə Ramiz Qusarçaylının sadəcə bu dörd misrasının ciddi bir "qan təhlili" (söyləm analizi) və orada təsvir edilən "toplaşma və bayramlaşma" hadisələrinin əyləm analizi yapılısa şairin "xəstəlikləri"ndən bir neçəsinin diaqnozu qoyula bilər...

...Deyilməyən söz yoxdursa (ki elədir) bu gün dilə gətirilən fikirlərin kökünü də öncə deyilənlərdə axtarmaq lazımdır. Kök nədirsə gövdə, budaq, meyvə, yarpaq... da odur. Bu mənada Ramiz Qusarçaylı bizi keçmişləri araşdırma əziyyətindən xilas edir; öz zamanının oğlu (üstəlik barometri) olaraq "ədəbiyyatın yaddaşı"ndakı (Folkner) "bəlli obraz"ları (Səməd Vurğun) bu günümüzün ictimai, tarixi, siyasi, coğrafi, əxlaqi, psixoloji... gerçəkliklərinə uyarlayıb Dünyanı bir az da yaxından tanımağımızda bizə yardımçı olur.

Bu günlərdə 58 yaşı tamam olan Ramiz Qusarçaylı Azərbaycan ədəbiyyatının səksəncilər nəslindən olub o illərin başlarından etibarən imzasını tanıtmışdır. Biz 1980-ci illərdə ədəbiyyata gələnlərin ədəbiyyatımızdakı yerini, o nəslin nümayəndələrinin xarakterik özelliklərini tək-tək sadalamaq fikrində deyilik. Hər halda 80-ci illərin sosial-siyasi mühitinin aşağıda qısaca söz etdiyimiz olumsuz şərtləri, o nəsle qarşı ədəbi ilginin yetərinə göstərilməməsi səbəblərindən sadəcə biridir. Amma unudulmamalıdır ki, bu "unudulmuş" nəslin istedadlı nümayəndələrindən biri də məhz Ramiz Qusarçaylıdır.

Əslində dünyada və Azərbaycanda "zastoy" (durgunluq) illərindən sonrakı 1980-lərdən bu günə qədər keçən ən az üçdə bir əsrlik (bir qərinəlik) zaman içində tam bir əsrlik hadisələr oldu. (Osmanlı) "İmparatorluğun(un) ən uzun yüzylı" (İlber Ortaylı) 19-cu əsrdə yenidən dövlət olmaq istəyən Azərbaycanın ən uzun yüzili yəqin ki 20-ci əsrdir.

Üstəlik Ramiz Qusarçaylı nəslinin qismətinə -həm sonu gəldiyi üçün daha da quduzlaşan basqıcı Sovet rejimini yaşamaq; həm güvənən və yenilməz zənn edilən "dağların devrildiyini" (Çingiz Aytmatov) görmək; həm "azadlığı dadan" (Məmməd Əmin Rəsulzadə) vətən torpaqlarının işğalını görmək; həm də "təzə əsrin ibtidası"na (Nəcəf Bəy Vəzirov) şahid olmaq- yazılmışdı. Biz hər hansı bir əsər dəyərləndirildiyi zaman ən azı bu şərtlərin diqqətə alınmasının yanlış olmayacağını düşünürük, çünki heç kim öz zamanının içindən sıyrılıb çıxmış və zamandan soyutlanmış deyildir...

Bu mənada Ramiz Qusarçaylının duyurlu bir İNSAN olaraq bir tərəfdən gözəl bir təbiət və torpaq şairi; bir tərəfdən lirik bir eşq şairi; başqa bir tərəfdən yuxarıda dilə gətirilən şərtlərin ortaya çıxardığı sosial-siyasi-əxlaqi məsələlərin poetik tərənnümçüsü; digər tərəfdən də yurdsevar, vətənpərvər bir əsgər-şair kimi qarşımıza çıxması təsadüf deyil.

Ramiz Qusarçaylı Türk dilli şeirimizdə, nəsrimizdə daha öncə ələ alınmış, işlənmiş motivlərə yeni can vermə cəsarətində bulunan, onları "günümüzün gerçəkliklərinə uyarlayıb" təqdim edən, bu motivləri səmimi bir şəkildə orijinal poetik məcrə içində unudulmaz qılan bir şairdir.

Səksəncilərin də təmsilçisi olan şairin yuxarıda ana xətləri ilə göstərməyə çalışdığımız bu dörd tərəfinin bəzi məqamları üzərində qısaca durmaq istəyirik. Bu məqam gəzintisində köhnə əsintilərə də yer vermək istədik ki, şeirin..."Müfqi küleyi"nin, "Əli Kerim qasırgası"nın (Məmməd Araz) heç olmasa mələmini hiss edək.

Ramiz Qusarçaylı-sözü, həqiqət axtarışındakı əqidəsi, məfkurəsi yolunda dar

ağaclarından asılan şairlərin soyundan gəlir. O şairlərin ki, "ümidi yerdə özünə, göydə Allaha"dır; "bir gözü hökmdarda" (Ramiz Rövşən) deyil, iki gözü də Allahda olan şairlərin soyundan...

Bu şairlər-

Nəsimi kimi dərisi soyulandır;

Mövlana kimi ölümü salamlayıb öldüyü günü "şəb-i arus" (toy gecəsi) sayandır; Füzuli kimi, bu dünyadan ayrılışı

Ruzi-hicrandır, sevin, ey mürği-ruhum kim bu gün
Bu qəfəsdən mən səni əlbəttə azad eylərəm...

şəklində qəbul edəndir;

...Rüstəm Behrudi kimi "dar ağacına salam verəndir":

və

Ramiz Qusarçaylı kimi

**"Ağarır uzaqda dar ağacları
Deyən şairlərin bayramı gəlir"...**

-deyə biləndir.

"Ağaran dar ağacları"nı Ramiz Qusarçaylı dilində "ışıq dirəkləri"ne çevrilən varlıqlar kimi görüncə Nazim Hikmətin "gecə gələn teleqraf xəbərləri" və Ramiz Rövşenin, bu xəbərləri gətirən "teleqraf dirəkləri" yada düşür.

Ramiz Qusarçaylı, öz sevgi(li)si yolunda Füzuli kimi "kənəresi yox bəhr" qədər göz yaş tökmür,

**İki göz dolusu ağlaram səni,
İki dodaq boyu gülləm səninlə...**

deyərək Füzulidən fərqli olduğunu,sanki Vaqif kimi dünyəvi yaxınlığı rədd etmədiyini canlı xalq dilindən gələn səmimiyyəti ilə ifadə edir.

Ramiz Qusarçaylının poetik dünyasında şairin saf bir kənd uşağı olması özünü ilk misralardaca ələ verir:

**Sən indi gedirsən, üzügülər, şən,
Söylə, ötən günlər yada düşdümü?!.
Qaya ürəyimin zəlzələsindən,
Dərə ürəyinə səda düşdümü?!.
...**

İlk iki misrada bu mək?ni mənsubiyyət sanki bir ilğim içindədir, son iki misrada isə duman dağılır və bu yolçunun bir kənd adamı olduğu bəlli olur.

Ramiz Qusarçaylının təbiət aşığı bir torpaq şairi olduğunu onun "dağların dizləri üstə baş qoyub mürğüləyən yollar" obrazı da açıqca göstərir:

**Enib dərələrin, düzlərin üstə,
Gecə öz diliylə layla deyirdi.
Baş qoyub dağların dizləri üstə
Yollar şirin-şirin mürğüləyirdi.**

Ya da

**Yaz qarı bir daşın donqarı üstə,
İzim yox bu yazın son qarı üstə,
Dərd yağır dərdimin yonqarı üstə,
Gecələr dağlara baxa bilmirəm...**

Artıq bu, özünü "min ağacdən bəlli edən" bir kənd(li) yerləşidir. Şairin başqa misralarında bu kəndçinin bir çobandan daha çox bir bağban olduğu anlaşılır:

**...Ağacda tutmayan calaq yeri tək,
Gözümdən həsrətin izi getməyir...**

Üstəlik, Ramiz Qusarçaylının həsrəti sadəcə Güney və Batı Azərbaycana deyil, həm də quzeydəki tarixi Azərbaycan torpaqlarınadır:

**...Sən Arazın, Samurun umuduna bələndin,
Çəni ağlar Göyçənin buluduna bələndin,
Dərbəndin dərd hıçqıran sükutuna bələndin
O tayımda Savalan, bu tayımda Şah dağı,
Azərbaycan bayrağı!..**

ya da

**Bu Araz, bu da ki, Samur dağları,
Bürüyüb yamyaşıl mamır dağları,
Dağ çəkir sinəmə çadır dağları,
Gecələr dağlara baxa bilmirəm.**

Şairin, artıq milli ordumuzun marşına çevrilən "Azərbaycan bayrağı!" şeirinin digər misralarında üçrəngli bayrağımızın möhtəşəm simvolik dil ifadəsini görürük:

**Cəngidə cövlan yerim, cövlanda can yerimsən,
Barışda gül çələngim, savaşa qan yerimsən,
Sən mənim və yerimsən, mənim iman yerimsən,
Dalğalı ləngərlərin yelpiklənən yarpağı,-
Azərbaycan bayrağı!
Sənsən Azadlıq eşqim, sənsən Hürri,- deyəcəyəm,
Ən son nəfəsimdə də sənə şeir deyəcəyəm,
Şuşada sən qonduğun daşa pir deyəcəyəm,
Çəkəcəyəm gözüme kölgən düşən torpağı
Azərbaycan bayrağı!
Azərbaycan bayrağı!**

Ramiz Qusarçaylının "Çəkəcəyəm gözüme kölgən düşən torpağı" misrası isə böyük Füzulinin

**Gün çəkir yerdən göyə hər dəm qubari-rahini
Tutiya üçün məgər yerdən göyə minnət çəkir...**

misralarını xatırladır ki, Füzuli şeirində yar ayağının altından çıxan toz, Ramiz Qusarçaylı şeirində isə Azərbaycan bayrağının kölgəsi düşən torpaq-gözün görmə özelliğini artıran tutiyadır, ağlamaqdan qalmış gözlərin mələmi, dərmanıdır...

Ciddi bir sosial tənqid (həm də özünü-tənqid) örnəyi olan "Bu millət" şeiri ancaq "uzaqdan ağaran dar ağaclarını görüncə o ağaclardan asılacağına sevinən şair"in qələmindən çıxar bilər:

**Bir yetim payına beşi boylanır,
Bu millət, bu millət, bu millət mənim.
Çadırdan çadralı kişi boylanır
Bu millət, bu millət, bu millət mənim.**

"Çadır" ilə "çadra"nın (üstəlik çadırdə gizlənən bir "kişi"yə "papaq" olan çadranın...) bir misra içində bu qədər sərrast ifadəsinin qaynağı bir tərəfdən acı həqiqətlərin çıpaqlığıdırsa, digər tərəfdən də şair iztirabının sonsuzluğu və istedadıdır...

**...Nəfsini Arazın axarı bildi,
Dərbəndi dərdinin çıxarı bildi,
Şuşanı bazara çıxara bildi
Bu millət, bu millət, bu millət mənim...
...Bir qarış yer üstə yaşınmaz qanım,
Dərdimin nuruyla ağarır danım,
Üzüm ayağında Azərbaycanın,-
Ölüm ayağında Azərbaycanın,-
Bu millət, bu millət, bu millət mənim.**

(ardı 11-ci səhifədə)

Bu il qaranquşlar Yəmənə uçmaz...

(əvvəli 10-cu səhifədə)

Son beşliyin birinci misrasında Qazi Bühranəddin, Nəsimi, Əlişir Nəvai, Hüseyn Baykara, Sultan Kayıtbay, Xətai kimi hökmdar şairlərimizin coşqulu cəsarəti; ikinci misrada "ahından fəlekler yanan" Füzulinin bitib-tükənməz dərdi; sonrakı iki misrada isə xalqdan gələn Vəqifin şux deyim tərzli bir araya gətirilir.

Şairin sərt sosial tənqid muhtəvalı "Bu adam nə yaman acdı, ilahi!" şeiri də ictimai-əxlaqi eybəcərliklərin təsviridir:

**Bu adam nə yaman acdı, ilahi,
Acdı, gözü acdı, qulağı acdı,
İliyi, sümüyü, dalağı acdı,
Gövdəsi, toxumu, calağı acdı,
Bu adam nə yaman acdı, ilahi...
Evde arvadının balağı acdı,
Qapıda itinin yalağı acdı,
Danası, düyəsi, ulağı acdı,
Bu adam nə yaman acdı, ilahi...
Qışlaqda qışlayır, yaylağı yeyir,
Yaylaqda yaylayır, oylağı yeyir,
Örüşü, meşəni, çaylağı yeyir
Bu adam nə yaman acdı, ilahi...
O damdan qovursan bu dama girir,
Bu damdan qovursan o dama girir,
Bu adam nə yaman adama girir,
Bu adam nə yaman bicdi, ilahi...
Bu adam nə yaman acdı, ilahi...**

Türk ədəbiyyatında Sərvəti-Fünun dönməsinin təmsilçisi Təvfik Fikrət'in sərt sosial tənqidi şeirlərindən olan və

Şu sofracık, efendiler-ki iltikaama muntazır
Huzurunuzda titriyor-şu milletin hayatıdır.
Şu milletin ki muhtarib, şu milletin ki muhtazır!
Fakat sakın çekinmeyin, yiyin, yutun hapır-hapır...
Yiyin, efendiler, yiyin; bu han-ı iştiha sizin
Doyunca, tıksırınca, çatlayınca kadar yiyin!..

misralarıyla başlayan 1912 tarixli "Han-ı Yağma" şeirinin ondan yüz il sonra-2000-ci illərdə Ramiz Qusarçaylı tərəfindən qələmə alınan Azərbaycan variantını oxuyanda tarixin bu acı təkrərrünə çox üzülmüşdük.

Təvfik Fikrət və Ramiz Qusarçaylı şeirlərinin qarşılaşdırmasını ayrı bir yazıya buraxaraq ikinci şeirin mətnini ixtisarla təqdim edirik:

**Yeyin, bu millətin başını, yeyin,
Sətin torpağını, daşını, yeyin,
Atın küçələrə ac uşaqları
Tökün gözlərinin yaşını, yeyin...
Yeyin, məmləkətdə hər nə var, yeyin,
Kasıbın nəyi var,-dörd divar, yeyin,
Haqqın dərisinə saman təpdiniz,
Getdi abır-həya, getdi ar, yeyin ...
Yeyin, kişilərin ruhunu, yeyin,
Sümürüb varını, yoxunu yeyin,
Baxıb hırıldayın Araz dərdinə,
Şuşa həsrətinə uğunub, yeyin...
Yeyin, bu millətin, başını yeyin,
İcini, aqlını, huşunu yeyin,
Oynadın çörəyə qız-gəlinləri
Tökün gözlərinin yaşını, yeyin...
Yeyin, bu millətin başını, yeyin...**

Ramiz Qusarçaylının eşq şairi tərifinə gəlincə şeirimizin ən lirik və ən həssas qəhrəmanlarından biri olan

bənövşənin Azərbaycan poeziyasındakı bir-iki təsvirinə diqqət edək:

Qurbaninin dilində

**...Ayrılıqmi çəkib boynu ayridi
Heç yerdə görmədim düz bənövşəni;**

Bəxtiyar Vahabzadə şeirində

**...Kolların dibində tək bitdiyindən
Boynu bükük olur bənövşənin də;**

Nüsrət Kəsəmənli də

**...İndi sevenlər üçün
Üç qərənfil dəbdədi
Yumul, bənövşəm, yumul!**

-şəklində dilə gətirilir.

Yaşayan ən böyük təbiət şairimiz Musa Yaqub öz "bənövşə gileyi"ni

**...O nə göz yaşıdır gümüş tacında
Yoxsa gözün qalib lələ bacında?!
Qalmışam mən də bu yol ayrıcında,
Bənövşəm, mən gəlim, sən gələcəksən?!**

-misraları ilə bitirir.

Arif Həsənoğlu öz kənd həsrətini

**...İndi bir eyvanda pas atıb qalib
Oraqım, çəkicim, dəryazım mənim.
Yoldaşım bazardan bənövşə alıb
Beləcə ötüşür hər yazım mənim...**

-misralarına yükləyir.

Vaqif Bəhmənli dilindəki bənövşə

**Ölüm ayağın altında
İtim ayağın altında
Bir qom bənövşə olum
Bitim ayağın altında... -şəklindədir...**

Ramiz Qusarçaylının bənövşəsi isə geniş mənada Vətənin simvoludur və qürbətdə "yaşayan" şair öz bənövşə həsrətini bu sözlərlə ifadə edir:

**Əlimə alınca əlim qurudu.
Qurudub göndərmə bənövşələri.
Nəfəsim qurudu, dilim qurudu
Qurudub göndərmə bənövşələri.
Çatmadım bu il də yaza, bilirəm,
Darıxa bilirəm, susa bilirəm,
Özüm quruyanda dözə bilirəm
Qurudub göndərmə bənövşələri.
Əl saxla, dər saxla, təzə-tər saxla,
Çıxart ürəyimi, üstə sər, saxla,
Mənə də ölməyə bir az yer saxla
Qurudub göndərmə bənövşələri.**

Hər günü ölüm xəbərləri ilə dolan dünyamızın mənzərəsini "Bu il qaranquşlar Yəmənə uçmaz!" şeirində təsvir edən Ramiz Qusarçaylı sanki içində bulunduğumuz günlərin, -2016-cı ilin son günlərinin rəsmini mənzum bir dillə belə çəkir:

**...Güclər arasında bölünüb dünya,
Giclər arasında bölünüb dünya,
Biclər arasında bölünüb dünya,
Bu dünya güclərin sınaq yeridi,
Giclərin, biclərin sınaq yeridi,
Ölümlər Kərkükdə sınaqdan keçir,
Zülmələr Hələbdə sınaqdan keçir,**

**Təlimlər Sənada sınaqdan keçir,-
Bu il qaranquşlar Yəmənə uçmaz...**

Şeirin ilk səkkiz misrası ilə doqquzuncu misrası arasında bir tənəsüb vardır. Hətta şairə görə tənəsübün bu iki tərəflərindən hər biri digər tərəfinin səbəbi ya da (eyni zamanda) nəticəsidir. Təbiət şairimiz dünyadakı dəhşətlərə təbiət pəncərəsindən baxıb yolunu həsrətlə gözlədiyi qaranquşların şairin vətəninə bala çıxardıqdan sonra payızda geri qayıtmamalarına üzülür...

Ferdinand de Sössür deyirdi ki, "dildəki hər şeyi riyazi olaraq formule etmək mümkündür." Bu doqquz misra da təxminən belə formule edilə bilər: $(8 \times 1) + 1 = 9$ ya da $9 = 1 + (8 \times 1)$... Əgər qaranquşlar gəldikləri yərə (Amerikanın bombaladığı Kərkükə; Fransanın bomaladığı Liviya şəhərlərinə; Səudiyyə Ərəbistanının bombaladığı Yəmənə; Rusiyanın, İranın bombaladığı Hələbə və ya savaş yerlərinin əsdiyi başqa yerlərdəki yuvalarına) qayıtmırsa demək ki "Güclər arasında bölünüb dünya, Giclər arasında bölünüb dünya, Biclər arasında bölünüb dünya..."

Bu günkü dünyanı "ədalətin qısır yuvası" adlandıran şairin dərdi yenə qaranquşların geri qayıtmamasıdır:

**...Yığıb adamları tökür dənizə,
Bu köpük adamlar, köpək adamlar.
Köpək balıqları məəttəl qalib
Yeyir adamları köpək adamlar,
Bu il qaranquşlar Yəmənə uçmaz...**

Bu misralar isə ölməz Qaspiralı İsmayıl Beyin Avropa Mədəniyyətinə Bir Nazar-ı Muvazene (Avropa mədəniyyətinə tərəfsiz bir baxış) əsərindəki bir "köpək balığı" epizodunu yada salır. İsmayıl Qaspiralı mədəniyyətlərin irsi olduğunu izah edərkən bu günkü (1880-ci illərin) Avropa mədəniyyətinin qədim Roma mədəniyyətindən gəldiyini söyləyir və diqqətləri Roma mədəniyyəti üzərinə çəkərək "Romalıları (i) esir etləriylə beslenmiş balığa doymayan(lar)", onların övladları olan bugünkü Avropalıları da "bütün aləmin semeresinə doymayanlar" adlandırır. Avropa mədəniyyətinin "haqqaniyyət duyğusu"ndan məhrum olduğunu isə israrla söyləyir...

Ramiz Qusarçaylının "köpək balıqlarını məəttəl qoyan" adamcıl, kannibalist "köpək adamları" da-milliyətdən, dinindən asılı olmayaraq haqqaniyyət duyğusundan məhrum nadanlardır...

**Daha geniş və əhatəli tədqiqatı-
ədəbi sənətlər (söz sənətləri); ritm;
intonasiya; vurğu; heca yapısı; li-
rizm; pastoral şeir; epik və didaktik
şeir; məcazlar sistemi; cinaslar; el-
liptizm; semantika; çağırışmalar;
bənzətmələr (təşbeh); istiarə... yö-
nündən incələnməyi haqq edən gö-
zəl şairimizə-müasir Azərbaycan
şeirinin ən yaddaqalan nümayən-
dələrindən biri olan Ramiz Qusa-
rçaylıya can sağlığı və yeni yaradıcı-
lıq uğurları arzulayırıq.**